

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 372/2021-18

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti **SLOVNAFT, a. s.**, Vlčie hrdlo 1, Bratislava, IČO 31 322 832, zastúpenej advokátom JUDr. Ľubošom Noskovičom, Líščie nivy 7, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 1 Cdo 68/2019 z 30. októbra 2019 v spojení s rozsudkami Krajského súdu v Bratislave č. k. 8 Co 230/2017-554 zo 16. októbra 2018 a Okresného súdu Bratislava II č. k. 11 C 129/2016-451 z 30. mája 2017 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 17. januára 2020 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva na pokojné užívanie majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 1 Cdo 68/2019 z 30. októbra 2019 (ďalej len „napadnuté uznesenie najvyššieho súdu“) v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 8 Co 230/2017-554 zo 16. októbra 2018 (ďalej len „napadnutý rozsudok krajského súdu“) a rozsudkom Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) č. k. 11 C 129/2016-451 z 30. mája 2017 (ďalej len „napadnutý rozsudok okresného súdu“). Sťažovateľka žiada napadnuté uznesenie najvyššieho súdu a rozsudok krajského súdu zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutých súdnych rozhodnutí a pripojených príloh vyplýva nasledujúci stav veci:

Sťažovateľka vystupovala v právnom postavení žalovanej v spore vedenom na okresnom súde na základe žaloby obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalobkyňa“), o určenie vlastníckeho práva k sporným pozemkom (ďalej aj „nehnutelnosti“). Žalobkyňa svoj nárok odvodzovala od priamej línie prevodov a prechodov vlastníckeho práva, a to počnúc vlastníkom [REDAKOVANÉ], ktorý bol ako vlastník evidovaný do roku 1959 a jeho vlastnícke právo nebolo sporné. Na základe uznesenia Štátneho notárstva Bratislava-vidiek z 18. mája 1960 jeho vlastnícke právo prešlo dedením na [REDAKOVANÉ]. Dedením vlastnícke právo následne prešlo na [REDAKOVANÉ], ktorý sa na základe dedičského rozhodnutia z 3. decembra 1996 stal vlastníkom sporných pozemkov a ktorý svoje vlastnícke právo previedol na [REDAKOVANÉ] kúpnu zmluvou zo 6. novembra 2009. Žalobkyňa sa vlastníčkou predmetných nehnuteľností stala na základe kúpnej zmluvy z 3. apríla 2014 uzatvorenej s [REDAKOVANÉ].

3. Sťažovateľka svoje vlastnícke právo k sporným nehnuteľnostiam odvádzala od rozhodnutia finančného odboru ONV Bratislava-vidiek č. Fin. 10.288 z 13. novembra 1965 právoplatného 21. marca 1966, ktorým došlo k vyvlastneniu sporných nehnuteľností, pričom nehnuteľnosti boli v zmysle tohto rozhodnutia vyvlastnené [REDAKOVANÉ], ktorý bol v uvedenom čase už mŕtvy. Následne právny predchodca žalovaného Slovnaft národný podnik mal dotknutý pozemok získať aj na základe žiadosti Slovnaftu n. p. Bratislava zn. 90015/Kr./39/76 z 19. marca 1976 a doloženej listiny – vyvlastňovacieho rozhodnutia ObNV Bratislava II, finančného odboru č. Fin-810/75 z 15. mája 1975 právoplatného a vykonateľného 16. júna 1975, ktorým mali byť opätovne vyvlastnené predmetné nehnuteľnosti [REDAKOVANÉ], ktorý najneskôr od roku 1960 už nebol ich vlastníkom, keďže jeho vlastnícke právo prešlo na jeho dcéru [REDAKOVANÉ]. Okrem toho sťažovateľka tvrdila, že vlastnícke právo k predmetným nehnuteľnostiam nadobudla vydržaním.

4. [REDAKOVANÉ] požiadal o reštitúciu v zmysle zákona č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 503/2003 Z. z.“). Rozhodnutím Obvodného pozemkového úradu v Bratislave č. j. 4641/04 HR, zn. 4248/08-743/08 zo 17. júla 2008 mu vlastnícke právo k nehnuteľnostiam nebolo navrátené a ani nebola priznaná finančná náhrada z dôvodu, že nehnuteľnosti neprešli na štát alebo inú právnickú osobu, ale na liste vlastníctva bol ako vlastník uvedený [REDAKOVANÉ]. V odôvodnení tohto rozhodnutia sa uvádza, že reštitučné konanie sa zastavuje, keďže žiadateľ nepodal podnet na odstránenie predbežnej otázky v oblasti duplicitného vlastníctva na vecne a miestne príslušnom súde alebo katastrálnom úrade.

5. Napadnutým rozsudkom okresného súdu bolo žalobnému nároku vyhovené. Okresný súd zastával názor, že tu existuje naliehavý právny záujem na určení vlastníckeho práva v prospech žalobkyne z dôvodu duplicitne evidovaného vlastníctva. Dôvody vyhovenia žalobe spočívali v osvedčení línie vlastníckeho práva so začiatkom u [REDAKOVANÉ] a končiac žalobkyňou, pričom zapísanému vlastníckemu právu sťažovateľky nebolo možné priznať žiadne právne účinky z dôvodu, že rozhodnutie, na základe ktorého malo byť vlastnícke právo k nehnuteľnosti prevedené z [REDAKOVANÉ] na Československý štát, nemohlo nadobudnúť právoplatnosť vo vzťahu ku skutočnému vlastníkovi, keďže s [REDAKOVANÉ] ako skutočnou vlastníčkou nebolo konané ako so stranou konania pri rozhodovaní podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb.

o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektora o prechode veci, t. j. nemohli vo vzťahu k nej nastať právne účinky predmetného rozhodnutia. Vyvlastňovacie rozhodnutie bolo vydané v neprospech mŕtvej osoby, ktorej v tom čase už ani vlastnícke právo nesvedčalo (prešlo na dediča) a nekonalo sa so subjektom, ktorý mal byť účastníkom takéhoto konania. Ďalej okresný súd uviedol: „*Opačné, než vyššie uvedené právne posúdenie existencie právnych účinkov rozhodnutia z roku 1965 voči žalobcovi, resp. jeho právnym predchodcom, by bolo možné označiť aj za ex post uskutočnenú aprobáciu postupu vtedajších štátnych orgánov, resp. ako exkulpáciu zlého postupu a úmyslu vtedajších orgánov verejnej moci sledujúcich svoje politické ciele (napr. napĺňanie päťročnic), medzi ktoré nesporne patrilo aj potláčanie súkromného vlastníctva. Uvedené platí o to viac, že vládne nariadenie č. 15/1959 Zb. bolo vydané aj v rozpore s vtedy platnou ústavou, podľa ktorej obmedzenie vlastníctva a vyvlastnenie je možné vykonať iba na základe zákona (nález ÚS SR č. III. ÚS 212/2010).*“

6. K námietke sťažovateľky, že k nadobudnutiu vlastníckeho práva malo dôjsť vydržaním sporných nehnuteľností, okresný súd uviedol, že nebola splnená podmienka trvania oprávnenej držby po dobu 10 rokov, keďže držba mohla začať až 1. apríla 1983, keď bol do občianskeho práva opätovne zakotvený inštitút držby, k vydržaniu podľa sťažovateľky malo dôjsť 1. januára 1992, čo nepredstavuje dobu 10 rokov. Ani podmienka oprávnenosti držby nebola podľa okresného súdu splnená, pretože štát ako právny predchodca sťažovateľky sám vydaním rozhodnutia, ignorujúc vtedy platné a účinné právne predpisy, nemohol byť dobromyseľný, čo sa týka oprávnenosti držby. Sťažovateľka ako právny nástupca štátu prevzala aj jeho právnu pozíciu dobromyseľnosti, navyše k spochybneniu jej vlastníctva objektívne došlo zápisom duplicity vlastníctva k sporným nehnuteľnostiam v roku 1996, čím definitívne stratila tvrdený status dobromyseľnosti.

7. Okresný súd vyhodnotil aj námietku sťažovateľky, že si právny predchodca žalobkyne ■■■■■ riadne neuplatnil reštitučný nárok. Obvodný pozemkový úrad v Bratislave rozhodnutím č. j. 4641/04 HR, zn. 4248/08-743/08 zo 17. júla 2008 v odôvodnení rozhodnutia konštatoval, že konanie zastavuje z dôvodu, že žiadateľ nepodal ani po predĺžení na to mu poskytnutej lehoty podnet týkajúci sa odstránenia predbežnej otázky týkajúcej sa duplicitného vlastníctva. Vo výroku tohto rozhodnutia sa pritom uvádza, že žiadateľ nespĺňa podmienky uvedené v § 2, § 3 zákona č. 503/2003 Z. z., a preto sa mu nevracia vlastnícke právo k pozemku a nepriznáva právo na náhradu za nehnuteľnosti, a to z dôvodu, že pozemky neprešli na štát alebo inú právnickú osobu niektorým zo spôsobov uvedených v § 3 zákona č. 503/2003 Z. z. a sú doteraz zapísané na liste vlastníctva v prospech žiadateľa. K uvedenému okresný súd uviedol, že nepodanie odvolania zo strany ■■■■■ proti výroku rozhodnutia, ktorým mu nebol priznaný reštitučný nárok, nemožno posudzovať ako riadne neuplatnenie si reštitučného práva. Ďalej aj príslušný pozemkový úrad vyzval žiadateľa na podanie žaloby, ktorej výsledkom by bolo buď určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam v jeho prospech, čím by reštitučné konanie stratilo opodstatnenie, alebo jej zamietnutie, pričom zamietavý výrok nemôže byť podkladom na vznik, zmenu alebo zánik práv k nehnuteľnosti. Duplicita vlastníkov zapísaná v príslušnom katastri môže byť odstránená iba vyhovujúcim rozsudkom o určovacej žalobe, k čomu okresný súd poukázal na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 10 Sžr 57/2011. Okresný súd sa vyjadril aj k právnej pozícii sťažovateľky ako žalovanej: „*Na druhej strane treba konštatovať, že ani žalobcovi nič v minulosti nebránilo domáhať sa určenia svojho vlastníckeho práva k spornej nehnuteľnosti žalobou, čo však z neznámych dôvodov dosiaľ neurobil, hoci by to zjavne viedlo k odstráneniu duplicity*

a k definitívnemu získaniu právnej istoty ohľadom jeho vlastníckeho práva k predmetnému pozemku. Žalovaný ako významný a prosperujúci podnikateľský subjekt, zjavne disponujúci obrovským materiálnym aj ľudským potenciálom, ktorý predmetné pozemky dlhodobo drží a užíva, tu navyše stál v protiklade so [REDAKOVANÉ], ktorý v čase prerušenia konania pozemkového úradu (rozhodnutie č.j. 4641/2004/Hr zo 17.10.2007) mal cez 70 rokov a bol fyzickou osobou zrejme bez právnického vzdelania a tiež bez akejkoľvek možnosti profitovať z užívania predmetného pozemku. Vzhľadom na všetky uvedené okolnosti nie je nepochopiteľné, že [REDAKOVANÉ] dobrovoľne uprednostnil predaj duplicitného pozemku, a to aj „pod cenu“, pred dlhoročným, právne náročným a nákladným súdnym sporom o určenie vlastníctva s tak silným súperom ako je žalovaný.“

8. V závere okresný súd zhrnul, že v prejednávanej veci neexistoval žiaden relevantný dôvod, pre ktorý by sa mal odchýliť od ustálenej súdnej praxe najvyšších súdnych autorít, v zmysle ktorej prijatie reštitučných zákonov je len prostriedkom na uľahčenie obnovy vlastníckeho práva a nebráni domáhať sa nároku podľa predpisov občianskeho práva s poukazom na uznesenie ústavného súdu č. k. III. ÚS 178/06 z 20. júna 2006.

9. Napadnutým rozsudkom krajského súdu bol rozsudok súdu prvej inštancie potvrdený. Krajský súd poukázal na správnosť záverov okresného súdu a na opakovanie argumentácie sťažovateľky v konaní pred okresným súdom, ako aj v odvolacom konaní. K nosným námietkam sťažovateľky (uvádzaným zhodne aj v podanej ústavnej sťažnosti, pozn.) krajský súd upriamil pozornosť na rozhodnutia najvyššieho súdu (napr. rozhodnutia sp. zn. 3 Cdo 205/2009, sp. zn. 5 Cdo 36/1999, sp. zn. 4 Cdo 111/1999, sp. zn. 3 Cdo 267/2013, sp. zn. 4 Cdo 448/2013, sp. zn. 2 MCdo 4/2014), ako aj ústavného súdu (rozhodnutia sp. zn. III. ÚS 102/04, sp. zn. III. ÚS 178/06, sp. zn. II. ÚS 231/09 uverejnené v zbierke náleзов a uznesení pod č. 99/2009, sp. zn. II. ÚS 249/2011, sp. zn. II. ÚS 468/2012, sp. zn. II. ÚS 478/2012, sp. zn. III. ÚS 16/2012, sp. zn. IV. ÚS 295/2012), ktoré potvrdzujú právny názor prezentovaný okresným súdom, že slovenský právny poriadok umožňuje určovacou žalobou domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných ustanovení zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) za súčasnej existencie reštitučného zákonodarstva aj v prípade, ak žalobca nevyužil možnosť uplatniť si svoj nárok na základe reštitučných predpisov. Ďalej krajský súd uviedol: „... reštitučné predpisy neboli vydané pre ten účel, aby spôsobili zánik vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale aby im uľahčili obnovenie tohto vlastníckeho práva. Preto, ak došlo k zabratiu majetku štátom bez právneho dôvodu, osoba nestratila svoj vlastnícky vzťah k tomuto majetku a nič nebráni tomu, aby sa svojho nároku, resp. finančnej náhrady domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva. Zmyslom a účelom reštitučného zákonodarstva, nebolo spôsobenie zániku vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale naopak uľahčenie obnovenia ich vlastníckeho práva a v žiadnom prípade ním nemohlo byť a nebolo vytváranie dodatočných nadobúdacích titulov pre nadobudnutie vlastníckeho práva (štátom) s odstupom mnohých rokov, a tým aj legalizácia takých postupov štátu v dobe neslobody, ktoré boli nezlučiteľné nielen s ústavnými princípmi ochrany vlastníctva v ich dnešnom chápaní, ale boli v rozpore aj s právom platným v rozhodnom období. Názor o zániku práva oprávnenej osoby po márnom uplynutí lehoty na uplatnenie reštitučného nároku, znamená aj zánik jej vlastníckeho práva popiera základné právo na vlastníctvo tak ako je garantované v čl. 20 ods. 1 Ústavy a čl. II ods. 1 Listiny, či právo na majetok podľa čl. I Dodatkového protokolu, pretože jeho aplikácia by

znamerala vytvorenie doposiaľ v správnom poriadku neznámeho spôsobu straty vlastníckeho práva fyzických osôb v prospech štátu.“

10. K druhej sťažovateľkinej námietke týkajúcej sa možnosti zohľadnenia jej dobromyseľnosti pri nadobudnutí vlastníckeho práva od štátu krajský súd uviedol, že je bez právneho významu z hľadiska nadobudnutia vlastníckeho práva argumentácia, že sťažovateľka legitímne nadobudla v procese privatizácie vlastnícke právo k sporným nehnuteľnostiam, po zásadnej zmene účelu pozemkov a ich užívaní na energetické účely a zabezpečenie energetickej stability štátu. K možnosti domáhať sa ochrany nadobudnutých práv s prihliadnutím na nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 549/2015 zo 16. marca 2016 odvolací súd uviedol: „... žalovaný nadobudol vlastnícke právo v procese privatizácie tak, že štát vložil majetok štátneho podniku do štátom novovytvorenej akciovej spoločnosti, a preto dôvera žalovaného pri prevode majetku štátu, ktorý prevzal aj so všetkou relevantnou dokumentáciou týkajúcou sa prevádzaného majetku, nemôže založiť takú jeho dobrú vieru, ktorú by v súlade s princípom právnej istoty bolo nanajvýš žiaduce pri nadobudnutí majetku v procese privatizácie chrániť na úrovni ústavného práva na úkor práv žalobcu, ktorý odvodzuje svoje vlastnícke právo od dedičov po neb. vlastníkovi [REDAKOVANÉ]. Nejde o taký výnimočný prípad, v ktorom by bolo v súlade s princípom všeobecnej spravodlivosti, aby vyššie riziko niesol žalobca so sídlom v Českej republike, než žalovaný ako nadobúdateľ majetku štátu v súvislosti s transformáciou štátneho podniku na akciovú spoločnosť.“ Sťažovateľka namietala aj existenciu verejného záujmu a vynaloženie značných finančných prostriedkov na zhodnotenie uvedeného areálu, čomu odvolací súd v zhode so súdom prvej inštancie nepripísali relevantnosť z hľadiska možnosti zvýšenej ústavnoprávnej ochrany nadobudnutia vlastníctva v procese privatizácie majetku štátu od nevlastníka.

11. Sťažovateľka napadla rozsudok odvolacieho súdu dovolaním, ktorého prípustnosť dôvodila existenciou dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), t. j. že odvolací súd nesprávnym procesným postupom znemožnil sťažovateľke, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces, ako aj z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci s poukazom na § 421 ods. 1 písm. a), b) a c) CSP. Tvrdené nesprávne právne posúdenie veci spočívalo podľa jej názoru v nesprávnom posúdení platnosti nadobúdacieho titulu žalobkyne, pretože k prevodu vlastníckeho práva na žalobkyňu došlo v čase, keď na príslušnom liste vlastníctva viazla tzv. obmedzujúca poznámka, ktorou sa zakazuje predávajúcemu nakladať s touto nehnuteľnosťou, a to až do vyriešenia spornej duplicity vlastníctva, poukazujúc na rozsudok najvyššieho súdu č. k. 1VCdo 1/2017 z 27. apríla 2017, čím malo dôjsť k odklonu od ustálenej praxe dovolacieho súdu, resp. by bolo možné uvažovať aj o dôvode prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. c) CSP, t. j. predmetná právna otázka nebola v praxi dovolacieho súdu dosiaľ vyriešená.

12. Ďalej podľa sťažovateľky odvolací súd vec nesprávne právne posúdil a odklonil sa od ustálenej praxe dovolacieho súdu, pretože nerešpektoval zásadu *lex specialis derogat legi generali* v súvislosti s možnosťou podať určovaciu žalobu podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, ak sa ochrany možno domáhať prostredníctvom reštitučných predpisov, pričom poukázala na rozhodnutia najvyššieho súdu R 28/2001, rozsudok č. k. 4 Cdo 130/2007 z 25. februára 2009, rozsudok č. k. 5 MCdo 4/2009 z 24. februára 2010, rozsudok č. k. 4 Cdo 300/2008 z 27. októbra 2010, uznesenie ústavného súdu č. k. III. ÚS 177/2013 z 24. apríla 2013 a nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 549/2015-33 zo 16. marca 2016, ako aj na novšiu judikatúru uvedených súdnych autorít,

ktorá potvrdzuje prezentovaný právny názor (nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 460/2017-73 z 20. decembra 2017, rozsudok najvyššieho súdu č. k. 3 Cdo 115/2016 z 28. júna 2017). Z hľadiska možnosti zohľadnenia spravodlivosti riešenia vzniknutej situácie poukázala aj na závery ústavného súdu vyslovené v náleze ústavného súdu č. k. I. ÚS 549/2015-33 zo 16. marca 2016. Sťažovateľka zotrvala na právnom názore, že ešte právna predchodkyňa žalobkyne [REDAKOVANÉ] si mala v zmysle zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov uplatniť reštitučný nárok do 31. decembra 1992, čím by sa zabránilo vzniku tohto sporu.

13. Sťažovateľkou uvedený dovolací dôvod v zmysle § 420 písm. f) CSP mal spočívať v nezohľadnení vyššieho rizika, ktoré by mal znášať nedbalý vlastník než nadobúdateľ v dobrej viere „... aj v dôsledku prijatia reštitučných predpisov, pretože tento nie je schopný sa nijako dozvedieť o tom, ako vec opustila vlastníkovu sféru a dostala sa na list vlastníctva prevodcu po zákonom určenom správnom konaní“, vychádzajúc z nálezu ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017 a I. ÚS 549/2015.

14. Najvyšší súd napadnutým uznesením odmietol dovolanie podané sťažovateľkou z dôvodu podľa § 447 písm. c) CSP. Žiadny z namietaných dôvodov prípustnosti dovolania podľa najvyššieho súdu nebol daný. K dovolaciemu dôvodu v zmysle § 420 písm. f) CSP uviedol, že sťažovateľka nejasne formulovala danosť tohto dôvodu, pričom alternatívne najvyšší súd uvažoval nad dôvodom nepreskúmateľnosti rozhodnutia odvolacieho súdu alebo nad nesprávne ustáleným skutkovým stavom, resp. nad nesprávnym právnym posúdením veci, pričom ani jedno z uvedených nie je dôvodom prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP, resp. odkázal na druhú vetu stanoviska R 2/2016, ktorá je výnimkou z dôsledného uplatňovania zásady, že nepreskúmateľnosť, resp. nedostatok odôvodnenia súdneho rozhodnutia nemôže založiť tzv. vadu zmätočnosti, čo v prejednávanej veci nebolo splnené, keďže rozhodnutie odvolacieho súdu bolo podľa názoru najvyššieho súdu odôvodnené dostatočne.

15. K tvrdenému nesprávnemu právnemu posúdeniu veci z dôvodu nesprávneho vyhodnotenia platnosti kúpnej zmluvy uzatvorenej aj napriek vyznačenej obmedzujúcej poznámke v evidencii katastra s poukazom na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 5 Cdo 208/2010 dovolací súd uviedol, že predmetné rozhodnutie sa nedotýka prejednávanej veci, keďže ide o skutkovo odlišnú vec, keď dispozícia s vlastníckym právom bola obmedzená súdnym rozhodnutím a jeho porušenie malo za následok neplatnosť zmluvy o prevode vlastníckeho práva z dôvodu podľa § 39 Občianskeho zákonníka. V prejednávanej veci nemožno poznámke majúcej iba deklaratórny charakter priznať účinky súdneho rozhodnutia zakazujúceho nakladať s určenými nehnuteľnosťami, preto nemožno konštatovať odklon od ustálenej praxe dovolacieho súdu, rovnako nemožno akceptovať ani neexistenciu judikatúry zaoberajúcej sa neplatnosťou právnych úkonov (2 Cdo 13/2018, 3 Cdo 223/2016, 4 Cdo 71/2016, 5 Cdo 256/2014, 6 Cdo 85/2013, 7 Cdo 26/2017, 8 Cdo 52/2017), preto dovolací súd nevidel existenciu dôvodu prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a), ale ani písm. b) a c) CSP.

16. Ďalej dovolací súd k námietke sťažovateľky o odklone, resp. nejednotnosti v rozhodovaní dovolacieho súdu o otázke konkurencie reštitučných nárokov s nárokmi uplatňovanými podľa Občianskeho zákonníka poukázal na ustálenú prax dovolacieho súdu, z ktorej vychádzal aj odvolací súd so záverom, že „... slovenský právny poriadok umožňuje uplatnenie vlastníckeho práva

určovací žalobou podľa všeobecných ustanovení za súčasnej existencie reštitučného zákonodarstva v prípade, ak žalobca, ktorý nevyužil možnosť uplatniť si svoj nárok na základe reštitučných predpisov, podal žalobu, ktorou žiadal určiť existenciu svojho vlastníckeho práva. Vychádzajú spoločne zo zásady, že reštitučné predpisy neboli vydané pre len účel. aby spôsobili zánik vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale aby im uľahčili obnovenie tohto vlastníckeho práva. Preto, ak došlo k zobraťiu majetku štátom bez právneho dôvodu, osoba nestratila svoj vlastnícky vzťah k tomuto majetku a nič nebráni tomu, aby sa svojho nároku, resp. finančnej náhrady domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva. Ak povinnej osobe nesvedčí žiadny právny titul nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ostalo naďalej zachované vlastnícke právo k nehnuteľnosti toho subjektu, ktorý bol jej posledným vlastníkom pred zápisom vlastníckeho práva štátu. Preto samotná existencia reštitučného zákonodarstva nespôsobuje nedostatok naliehavého právneho záujmu navrhovateľov na požadovanom určení.“.

17. Najvyšší súd sa osobitne vysporiadal aj s rozhodnutiami, ktorými sťažovateľka podporila vlastný právny názor. V rozsudku najvyššieho súdu č. k. 3 Cdo 115/2016 z 28. júna 2017 vlastnícke právo prešlo v minulosti na štát, išlo teda o reštitučné nároky na rozdiel od prípadu sťažovateľky. Rozsudok najvyššieho súdu č. k. 4 Cdo 130/2007 z 25. februára 2009 sa zaoberal situáciou, v ktorej dotknutý pozemok v minulosti prešiel do vlastníctva štátu a z tohto dôvodu bolo potrebné si nároky uplatňovať v zmysle reštitučných predpisov. V prípade riešenom v rozsudku č. k. 5 MCdo 4/2009 z 24. februára 2010 išlo o prevzatie vlastníckeho práva pôvodne patriaceho cirkvi, ktoré nevykazovalo znaky násilného aktu zmocnenia sa cudzej veci štátom ako predpoklad pre uplatnenie nároku v zmysle zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam v znení neskorších predpisov a nebola vylúčená možnosť cirkvi domáhať sa svojich práv vlastníckou žalobou. Vo veci sp. zn. 4 Cdo 300/2008 išlo o vydanie nehnuteľnosti – záhrady na základe darovacej zmluvy, tento nárok si bolo možné uplatniť podľa reštitučných predpisov. Dovolací súd uzavrel, že referenčné rozhodnutia, ktoré podľa sťažovateľky potvrdzovali jej právne posúdenie veci, sa nevzťahujú na prejednávajúcu vec, pretože išlo o prípady, keď nehnuteľnosť prešla na štát, zatiaľ čo v tomto prípade súdy ustálili, že nehnuteľnosť na štát neprešla a nešlo o reštitučný nárok.

II.

Argumentácia sťažovateľky

18. Proti napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu ako odvolacieho súdu a okresného súdu ako súdu prvej inštancie podala sťažovateľka ústavnú sťažnosť, v ktorej namieta:

a) Sťažovateľka nadobudla vlastnícke právo k sporným nehnuteľnostiam podľa názoru súdov od štátu ako nevlastníka, čo podľa jej názoru nemôže znamenať, že sama sa nemôže domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva s poukazom na závery nálezu sp. zn. I. ÚS 151/2016, ktorý sa týka možnosti ochrany vlastníckeho práva nadobudnutého od nevlastníka. Zdôraznila, že nehnuteľnosti, ktoré nadobudla notárskou zápisnicou o zriadení akciovej spoločnosti, do jej prevzatia vlastnili a prevádzkovali národné, resp. štátne podniky, prevod nehnuteľností spadal do právneho rámca zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších

predpisov, od ich nadobudnutia bola ako vlastníka riadne zapísaná v príslušnej evidencii katastra a plnila si všetky zákonné povinnosti vyplývajúce z jej postavenia výlučného vlastníka.

b) Opätovne zopakovala svoju argumentáciu týkajúcu sa možnosti uplatnenia reštitučného nároku [REDAKOVANÉ], ktorý si tento nárok neuplatnil riadne, preto malo dôjsť k strate uvedeného nároku, resp. reštitučný nárok mal byť uplatnený jeho právnou predchodkyňou, ktorá si tieto práva neuplatňovala vôbec.

c) V ďalšom upriamila pozornosť na rozhodnutia ústavného súdu (III. ÚS 198/2018, III. ÚS 177/2013) a najvyššieho súdu (rozsudok č. k. 3 Cdo 115/2016 z 28. júna 2017), ktorými poukazovala na existenciu rozdielnej rozhodovacej praxe najvyšších súdnych autorít pri otázke konkurencie reštitučných nárokov s nárokmi podľa všeobecnej občianskoprávnej úpravy, ktorú dovolací súd nevzal do úvahy pri skúmaní prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. c) CSP.

d) K napadnutému rozsudku krajského súdu namietla, že odvolací súd sa žiadnym spôsobom nevysporiadal s judikatúrou, na ktorú poukázala v odvolaní (rozhodnutie najvyššieho súdu R 28/2001, rozsudok č. k. 4 Cdo 130/2007 z 25. februára 2009, rozsudok č. k. 5 MCdo 4/2009 z 24. februára 2010, rozsudok č. k. 4 Cdo 300/2008 z 27. októbra 2010 a uznesenie ústavného súdu č. k. III. ÚS 177/2013 z 24. apríla 2013, nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 549/2015-33 zo 16. marca 2016).

e) Okrem toho sa podľa jej mienky dovolací súd nesprávne vysporiadal s otázkou vyvlastnenia voči zomrelému ako jednému z dôvodov zakladajúcich reštitučný titul zo strany dedičov v zmysle rozsudku najvyššieho súdu č. k. 4 Sžr 27/2014 z 2. decembra 2014.

f) V uvedenom kontexte sa sťažovateľka domnieva, že napadnutými rozhodnutiami všeobecných súdov došlo k porušeniu jej základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie. Porušenie základného práva na ochranu vlastníctva a práva na majetok sťažovateľka odvádza od nezohľadnenia spôsobu nadobudnutia vlastníckeho práva v súlade s právnymi predpismi, kde jej svedčalo postavenie dobromyseľného nadobúdateľa, ktorého právna ochrana by mala byť uprednostnená pred nedbalým vlastníkom s poukazom na nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 460/2017-73 z 20. decembra 2017.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

19. Podstatou ústavnej sťažnosti je sťažovateľkou namietané porušenie jej základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, ako aj základného práva vlastníť majetok a práva na pokojné užívanie majetku v dôsledku napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ktorým bolo odmietnuté jej dovolanie z dôvodu, že najvyšší súd sa nedostatočne vysporiadal s argumentáciou uvedenou v dovolaní, najmä čo sa týka existencie rozdielnych judikatúrnych záverov pri posudzovaní konkurencie reštitučných nárokov s ochranou vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka v kontexte zásady *lex specialis derogat legi generali* s výsledkom, že nevyužitím ochrany poskytovanej reštitučnými zákonmi zaniká právo domáhať sa ochrany vlastníckeho práva v zmysle všeobecných predpisov občianskeho práva, ako aj s nezohľadnením jej statusu pri nadobudnutí vlastníckeho práva ako dobromyseľného nadobúdateľa. Sťažovateľka

namieta aj rozhodnutia súdov nižších inštancií, ktoré vec právne posúdili v rozpore s ňou uvedenou argumentáciou.

III.1. K tvrdenému porušeniu práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu napadnutým rozsudkom krajského súdu a rozsudkom okresného súdu:

20. Vo vzťahu k napadnutým rozsudkom krajského súdu a okresného súdu ústavný súd uvádza, že argumenty uvádzané sťažovateľkou sa týkajú najmä napadnutého uznesenia najvyššieho súdu a rozsudky súdov nižších inštancií napáda „v spojení“ s týmto rozhodnutím, pričom opakuje argumentáciu uvedenú už v podanom dovolaní, resp. odvolaní. Ak právny poriadok umožňoval sťažovateľke domôcť sa ochrany základných práv proti ich porušeniu rozsudkom okresného súdu v odvolacom konaní a rozsudkom krajského súdu v dovolacom konaní, teda v konaniach vedených pred všeobecnými súdmi, potom podľa čl. 127 ods. 1 ústavy niet právomoci ústavného súdu na poskytnutie takejto ochrany.

21. Vzhľadom na to, že je úlohou nielen ústavného súdu, ale aj všeobecných súdov poskytovať ochranu základným právam, ústavný súd v duchu zásady sebaobmedzenia s ohľadom na princíp subsidiarity odmietol ústavnú sťažnosť v tejto časti z uvedených dôvodov podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

III.2. K tvrdenému porušeniu práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu napadnutým uznesením najvyššieho súdu:

22. Ústavný súd v prvom rade dáva do pozornosti svoju ustálenú judikatúru, v zmysle ktorej otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, t. j. najvyššieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu (napr. IV. ÚS 238/07, IV. ÚS 499/2011, IV. ÚS 161/2012, II. ÚS 98/2017). Otázka posúdenia prípustnosti dovolania je vnímaná ústavným súdom primárne ako otázka interpretácie (obyčajného) zákona a v tomto smere sa najvyššiemu súdu ponecháva značná autonómia s tým, že vyriešenie tejto otázky samo osebe nemôže viesť k záveru o porušení práva sťažovateľa (napr. II. ÚS 324/2010, II. ÚS 410/2016), samozrejme, za predpokladu, že ide o riešenie ústavne udržateľné. Zároveň ústavný súd svojou judikatúrou oponuje najvyššiemu súdu v takých prípadoch, ak dovolania posudzuje príliš formalisticky a reštriktívne so zreteľom na skutočný obsah dovolania a reálnu existenciu dôvodov zakladajúcich možnosť dovolacieho prieskumu (I. ÚS 336/2019, I. ÚS 186/08, I. ÚS 164/2012, IV. ÚS 372/2020).

23. V uvedenom kontexte ústavný súd posudzoval aj namietané uznesenie najvyššieho súdu a vyslovil záver, že najvyšší súd sa s dovolaním podaným sťažovateľkou vysporiadal ústavne konformným spôsobom a na jej argumenty bola ponúknutá relevantná a ústavne udržateľná odpoveď.

24. Argumentácia sťažovateľky uvedená v podanej ústavnej sťažnosti vo svojej podstate vychádza z argumentácie použitej aj v konaní pred všeobecnými súdmi a možno ju rozdeliť na dve časti. Prvá časť sa zaoberá tvrdeným nesprávnym právnym posúdením veci, pričom dovolací súd sa podľa názoru sťažovateľky nedostatočne vysporiadal s judikatúrou svedčiacou v jej prospech a poukázal

iba na judikatúru, ktorou dôvodil vlastné právne posúdenie formulované aj súdmi nižších stupňov, čím prehliadol dôvod prípustnosti dovolania spočívajúci v rozdielnej judikatúre dovolacieho súdu v otázke posúdenia možnosti domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa predpisov občianskeho práva v situácii, ak je k dispozícii ochrana v zmysle špeciálnej právnej úpravy – reštitučných zákonov. Druhá línia argumentácie sa opiera najmä o judikatúru ústavného súdu v otázke možnosti poskytnutia ochrany vlastníckemu právu sťažovateľky s ohľadom na koncepciu ochrany práv dobromyseľného nadobúdateľa na úkor nedbalého vlastníka.

25. Ústavný súd v prvom rade konštatuje, že najvyšší súd sa osobitne zaoberal jednotlivými sťažovateľkou namietanými rozhodnutiami, ako to je uvedené v bode 18 tohto rozhodnutia, pričom vyhodnotil, že nedopadajú na prípad sťažovateľky, preto ani nemôžu zakladať rozdielnu rozhodovaciu prax dovolacieho súdu pri riešení právnej otázky, od ktorej vyriešenia závisí posúdenie prípadu sťažovateľky.

26. Z hľadiska sťažovateľkou tvrdeného odklonu od rozhodovacej činnosti ústavného súdu je potrebné posúdiť, či ňou označené rozhodnutia spĺňajú predpoklad precedentnej záväznosti z pohľadu podobnosti skutkových okolností prípadu. Vo veci sp. zn. III. ÚS 198/2018 bola sťažovateľkou rímskokatolícka cirkev, ktorá sa v konaní pred všeobecnými súdmi domáhala vydania nehnuteľnosti v zmysle zákona č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam, teda si žalobou uplatňovala konkrétny reštitučný nárok, a to vydanie nehnuteľnosti, pričom predmetom právneho posúdenia bola aplikácia a výklad § 2 ods. 1 uvedeného zákona, preto nie je zrejmé, akého iného prístupu sa sťažovateľka domáha poukazom na predmetné rozhodnutie ústavného súdu, ktoré nerieši konflikt žaloby o určenie vlastníckeho práva a reštitučných nárokov.

27. Z uznesenia ústavného súdu č. k. III. ÚS 177/2013 z 24. apríla 2013 vyplýva, že v tejto veci sťažovateľ nepožiadaval o ochranu svojich práv prostredníctvom reštitučných predpisov, všeobecné súdy ustálili, že na podanie žaloby o určenie vlastníckeho práva nebol právny záujem, pretože sťažovateľ mal k dispozícii ochranu v zmysle reštitučných predpisov. Ďalej sa uvádza: „... existujú aj rozhodnutia s opačným názorom v niektorých individuálnych prípadoch (napr. I. ÚS 89/07, I. ÚS 3503/10), podľa ktorých je daný naliehavý právny záujem na určovacej žalobe. Z týchto rozhodnutí však vyplýva, že občianskemu súdnemu konaniu predchádzalo uplatnenie reštitučného nároku oprávnenou osobou podľa reštitučných predpisov a až následne bola podaná určovacia žaloba. Sťažovateľ však v danej právnej veci vôbec nevyužil možnosť uplatňovať svoj nárok podľa reštitučných predpisov a uplatňoval svoj nárok len podľa všeobecných predpisov občianskeho práva na základe určovacej žaloby, v dôsledku čoho došlo zo strany sťažovateľa k obchádzaniu reštitučného zákonodarstva.“ Ani toto rozhodnutie ústavného súdu nevykazuje znaky podobnosti s vecou sťažovateľky, keďže na rozdiel uvedeného prípadu v prejednávanej veci došlo zo strany právneho predchodcu žalobkyne k uplatneniu si reštitučného nároku.

28. Sťažovateľka v súvislosti so spochybňovaním možnosti žalovať o určenie vlastníckeho práva poukázala na rozsudok najvyššieho súdu č. k. 4 Sžr 27/2014 z 2. decembra 2014, od ktorého odvádzala možnosť uplatnenia si reštitučného nároku právnym predchodcom žalobkyne. V zmysle uvedeného rozhodnutia proces vyvlastnenia, ktorý prebehol mimo vtedajšieho zákonného rámca, t. j. vyvlastňovacie konanie prebehlo s pôvodnými vlastníckymi dotknutých pozemkov, ktorí boli

zomrelí, spadá pod riadny reštitučný titul, od ktorého sa odvíja aj platný reštitučný nárok. K tejto námietke dovolací súd neuviedol žiadne stanovisko, keďže sťažovateľka uvedené v podanom dovolaní ani nenamietala. Ústavný súd si dovoľí vysloviť, že ani toto rozhodnutie nepokrýva situáciu sťažovateľky, keďže nie je zrejmé, či tu išlo o duplicitu vlastníckeho práva, ako to bolo v prípade sťažovateľky, a navyše sa v uvedenom konaní posudzovala zákonnosť rozhodnutia správneho orgánu rozhodujúceho o reštitučnom nároku, čím ani nebola zohľadňovaná možnosť podania určovacej žaloby.

29. Podľa názoru ústavného súdu špecifickosť prípadu sťažovateľky spočíva jednak v okolnostiach spojených s uplatnením si reštitučného nároku právnym predchodcom žalobkyne, ako aj v duplicite vlastníckeho práva, ktoré svedčalo obom stranám sporu. Reštitučný nárok nebol právnemu predchodcovi žalobkyne priznaný na základe právoplatného prvostupňového rozhodnutia príslušného pozemkového úradu, ale zároveň zo strany žiadateľa došlo k jeho uplatneniu. Duplicita vlastníckeho práva založila naliehavý právny záujem na určení vlastníckeho práva (porov. uznesenie najvyššieho súdu č. k. 6 Cdo 15/2017 z 30. mája 2018), čím došlo k poskytnutiu súdnej ochrany jej vlastníctva prostredníctvom všeobecnej žaloby o určenie vlastníckeho práva aj v kontexte reštitučných nárokov, pričom o tejto okolnosti mala sťažovateľka vedomosť preukázateľne od roku 1996, keď bola táto skutočnosť vyznačená v príslušnej evidencii katastra, žiadnym spôsobom túto situáciu neriešila napriek tomu, že jej vlastnícke právo bolo spochybnené. Tieto okolnosti neboli popri sebe zohľadnené v judikatúre, na ktorú sťažovateľka pri formulovaní svojho právneho názoru poukazovala, a preto zdôvodnenie právnych záverov súdov nižších inšancií sa nejaví ako nelogické, resp. arbitrárne.

30. K námietkam sťažovateľky k možnosti zohľadnenia princípu dobromyseľného nadobúdateľa, poukazujúc na závery nálezu ústavného súdu č. k. I. ÚS 460/2017-73 z 20. decembra 2017, ktoré boli v dovolacom konaní prezentované v rámci nedostatočného vysporiadania sa s touto skutočnosťou odvolacím súdom, ústavný súd uvádza zhodne s názorom najvyššieho súdu, že v tomto prípade sa odvolací súd s touto otázkou vysporiadal konštatovaním, že tieto námietky sú bez právneho významu vo vzťahu k možnosti nadobudnutia vlastníckeho práva.

31. Odvolací súd skúmal možnú výnimočnosť prípadu, ktorá by dôvodila v súlade s princípom všeobecnej spravodlivosti prikloniť sa k ochrane práv nadobudnutých v dobrej viere. Nemožno teda uzavrieť, že by sa s touto okolnosťou odvolací súd, resp. aj dovolací súd opomenuli zaoberať, spôsob riešenia tejto otázky je podľa názoru ústavného súdu ústavne udržateľný. Ústavný súd sa v otázke riešenia konfliktu princípu *nemo plus iuris* s princípom ochrany dobromyseľného nadobúdateľa prikláňa k uprednostneniu zákonom predpokladaných spôsobov nadobudnutia vlastníckeho práva (I. ÚS 510/2016), pričom uprednostnenie ochrany práv nadobudnutých v dobrej viere úplne nezatraca, ale vzhľadom na zásadu právnej istoty aplikáciu tohto princípu pripúšťa iba vo veľmi obmedzenej miere. V kontexte prejednávanej veci túto otázku vyriešil odvolací súd zohľadnením povahy subjektu, ktorý sa ochrany vlastníckeho práva nadobudnutého v dobrej viere domáha ako štátom vytvorená akciová spoločnosť stojaca v čase nadobudnutia jej vlastníckeho práva, ako aj v čase vyznačenia duplicitného vlastníctva proti jednotlivcom, fyzickým osobám, ktorým, resp. ich právnym predchodcom bolo zo strany štátu v rozpore s platným právom odňaté ich vlastnícke právo. Ústavný súd dodáva, že svoje právne postavenie sa právny predchodca žalobkyne snažil riešiť aj prostredníctvom reštitúcie, ale právoplatným rozhodnutím obvodného

pozemkového úradu mu nebol reštitučný nárok vo forme navrátenia vlastníctva, resp. práva na náhradu priznaný.

32. V tejto súvislosti ústavný súd zastáva názor, že všeobecné súdy na argumenty sťažovateľky dali dôkladnú odpoveď, ktorá má základ v platnej právnej úprave, ako aj judikatúre dovolacieho súdu a ústavného súdu, ich závery sú ústavne udržateľné, nie sú arbitrárne, a preto nebolo možné uvažovať o tvrdenom porušení jej základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie, ako aj základného práva vlastníť majetok a práva na pokojné užívanie majetku v dôsledku napadnutého uznesenia najvyššieho súdu.

33. Z pohľadu námietok sťažovateľky v ústavnej sťažnosti je možné uzavrieť už v štádiu jej predbežného prerokovania, že medzi napadnutým uznesením najvyššieho súdu a obsahom označených práv neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol reálne dospieť k záveru o ich porušení. Na základe uvedeného ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

34. Keďže ústavný súd ústavnú sťažnosť odmietol ako celok, bolo už bez právneho významu zaoberať sa ďalšími návrhmi sťažovateľky uvedenými v jej petite.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. júla 2021

Libor DUEA
predseda senátu